

नेपालको पहिलो

कृषि

Nepal's First Agriculture Weekly

साप्ताहिक

वर्ष ४ अङ्क २५ २०७२ माघ ३ गते आइतबार (Jan. 17, 2016) मूल्य रु.१०/-

पुष्प व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने नाममा मन्त्रालयको करोडौं रूपैयां अपचलन

० योगेन्द्र प्रताप शाही

काठमाडौं। कृषि विकास मन्त्रालयले हरेक वर्ष विभिन्न बस्तु तथा बालीहरूलाई व्यवसायिक बनाउनका लागि विभिन्न शीर्षकमा बजेट छुट्याउने गरिएको देखिन्छ। कृषि विकास मन्त्रालय मातहतमा सञ्चालन भएका विभिन्न आयोजनाहरूद्वारा उपलब्ध गराएको अनुदान रकम दुरुपयोग हुने गरेको समाचारहरू बाहिर आउने गरेको भएपनि मन्त्रालयले नै हरेक वर्ष बजेट छुट्याएर वितरण गरिएको रकममा पनि धेरै अपचलन भएको आरोप लागेको छ।

कृषि विकास मन्त्रालयले हरेक वर्ष योजना महाशाखा मार्फत बजेट तयारीका अवस्थादेखि नै विभिन्न संघसंस्थाहरूलाई नै बजेट उपलब्ध गराउदै आएको देखिन्छ। तर, मन्त्रालयले छुट्याएको बजेट कृषिको व्यवसायिकरण भन्दा पनि सरकारी बजेट कागजी कामबाट नै सिध्याउने प्रचलन बढेको छ। कृषि विकास मन्त्रालयले कृषिलाई व्यवसायिकरण गराउने र कृषिमा लगानी बढाउने उद्देश्यले निजी क्षेत्रलाई आकर्षण गर्ने नाममा छुट्याएको बजेट प्राय अपचलन हुने गरेको देखिएको छ। कृषि विकास

कालीमाटी तरकारी बजार भित्रको अनुसन्धान रोकियो

काठमाडौं। गत अंकमा कृषि साप्ताहिकको मुख्य पृष्ठमा कृषि विकास मन्त्रालय मातहतमा सञ्चालनमा रहेको कालीमाटी फलफूल तथा तरकारी विकास समितिको मातहतमा सञ्चालनमा रहेको बजारभित्र सडक पेटी समेत कब्जा गरेर मासिक लाखौं रूपैयां असुलेको समाचार प्रकाशन भएको थियो। सो समाचार प्रकाशन पछि पेटी कब्जा गरेर हटरा बनाई भाडा असुतिरहेको विषयमा छानविन गर्ने तयारी भएको भएपनि सो छानविन कार्य रोकिएको कृषि विकास मन्त्रालय स्रोतले बताएको छ।

कालीमाटी तरकारी बजारभित्र सडक पेटी मै टहरा निर्माण गरी राज्यको ढुकुटीमा जाने रकम व्यक्तिले असुल्दै आईरहेको भएपनि सम्बन्धित निकायले आंखा चिम्लिएर बसेका कारण वर्षौंदेखि एक छत्र हैकम चलाउनेहरूलाई भन्नु सहज भएको थियो। विशेष गरी सत्ताधारी एमाले, एमाओवादी एवं नेपाली कांग्रेस निकट व्यापारी संघसंगठनहरू कै कारण सो क्षेत्र कब्जा गरिदै आएको बताइएको छ। कालीमाटी तरकारी बजार प्रवेशद्वारबाट नै

वाँकी पेज ७ मा

वर्षमा गरेको उपलब्धी कागजमा मात्र सिमित गरेको छ। गत आर्थिक वर्षमा एक करोड रूपैयां पाएको फ्लोरिकल्चर एशोसिएसनलाई यो आर्थिक वर्षमा के कारणले साढे पाँच करोड रूपैयां विनियोजन गरियो भन्ने विषयमा मन्त्रालयका सम्बन्धित अधिकारीहरू बोल्न चाहँदैनन्।

फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालका अध्यक्ष लोकनाथ गैरेलाई यस विषयमा सम्पर्क गर्दा उनले पनि आफूसंग सम्पूर्ण डाटा नहुने बताए। कुन शीर्षकमा कति रकम खर्च हुने कुरा भन्न नसकिने तर्क उनले गरेका छन्। उनकै अनुसार सो संस्थाको सचिवालयमा गतवर्ष कृषि विकास मन्त्रालयबाट पाएको एक करोड रूपैयांले पुष्प व्यवसायमा गरेको उपलब्धि माग गर्दा सो उपलब्धि हुन सकेन। गत वर्षकै एक करोड रूपैयां अपचलन भएको आशंका भईरहेका बेला अहिले फेरि फ्लोरिकल्चर एशोसिएसन नेपालले चालु आवमा छुट्याएको पाँच करोड पचास लाख रूपैयां मध्ये आधा रकम अर्थात २ करोड ७५ लाख भुक्तानीका लागि कृषि विकास मन्त्रालयमा निवेदन दिइएको र सो भुक्तानीका लागि कारवाही भईरहेको स्रोतले दावी गरेको छ।

भुक्त्यायो किसानका लागि कल सेण्टरले

काठमाडौं। कृषिका विविध समस्यालाई तत्काल समाधान गर्नेका लागि कृषि विकास मन्त्रालयले जिल्ला जिल्लामा पैसा नलान्ने निःशुल्क टेलिफोन मार्फत किसानहरूका समस्या समाधान गर्ने भनिएपछि त्यसले तात्त्विक अर्थ राख्न सकेको छैन। त्यस्ता टोल फ्रि नम्बर पनि कतिपय जिल्लामा सञ्चालनमा पनि आएका छैनन्। त्यस्तै निजी क्षेत्रबाट किसानका लागि भन्दै किसान कल सेण्टर स्थापना गरिएको भएपनि अहिले सो कल सेण्टर चलेको देखिँदैन। त्यस्ता कल सेण्टरले किसानहरूको समस्या समाधान गर्ने पनि देखिएन। नाम र उद्देश्य जति नै राम्रो बोकेपनि कार्यान्वयनमा नआएपछि खासै कृषि क्षेत्रलाई यस्ता चर्चाले किसान भुक्त्याउने काम मात्र गरिरहेको भान किसानले नै गरिरहेका देखिन्छन्। किसानका लागि कल सेण्टर शुरु गरेर

वाँकी पेज ७ मा

बाणिज्य बैंकबाट सहूलियत कृषि ऋण उपलब्ध गराइदिने नाममा किसान ठगदै एजेण्टहरू

काठमाडौं। कृषि व्यवसायलाई अझ प्रभावकारी बनाउने र कृषि कर्जामा पाँच प्रतिशतमात्र ब्याज लिन पाउने व्यवस्था सरकारले गरेको वर्षौं वितिसक्यो। तर धेरै बैंकहरूले सहूलियत दरका ऋण अझै पनि दिईरहेका छैनन्। यही मौकामा कृषि ऋणको खोजिमा रहेका किसानहरूलाई निश्चित रकम तोकेरै पाँच प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण मिलाईदिने भन्दै एजेण्टहरू सक्रिय भएका छन्। सिन्धुपाल्चोकमा व्यवसायिक रूपमा बंगुर पालन एवं तथा तरकारी खेती गरिरहेका सूर्य तामाङलाई पाँच प्रतिशत ब्याजदरमा बाणिज्य बैंकबाट कृषि ऋण मिलाईदिने र सो बापत आफूहरूलाई ऋणको रकम हेरी ५० हजार देखि १ लाखसम्म दिनु पर्ने एजेण्टहरूले बताएको उनले दुखेसो गरे। एजेण्टहरूले आफूहरूले बैंकका उच्च कर्मचारी मार्फत यस्तो काम गरेको र आफूहरू नै ऋण मिलाईदिने आधिकारिक एजेण्ट भएको समेत बताएका छन्। तामाङ सो कुरा बुझ्न सिंहदरवार स्थित बाणिज्य बैंकमा पुग्दा सम्बन्धित व्यक्ति भेट्न नसकेको गुनासो गर्दै बाणिज्य बैंकले कृषि ऋण उपलब्ध गराउने नाममा कर्मिशनकै

वाँकी पेज ७ मा

कृषिका परियोजना भागबण्डामा विवाद

काठमाडौं। कृषि विकास मन्त्रालय फुटाएर पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय गठन गरेपनि पशुपंक्षी विकास मन्त्रालयले अझै के गर्ने हो भन्ने कुराको टुङ्गो लाग्न सकेको छैन। मन्त्रालय फुटे लगत्तै पशु सेवा विभाग मातहतको कार्यहरू सो मन्त्रालयले गर्दै आईरहेको भएपनि अन्य कार्य भने कृषि विकास मन्त्रालय कै मातहतमा रहेको छ।

विभाजित पशुपंक्षी विकास मन्त्रालयमा कर्मचारीदेखि श्रोत साधनको समेत अभाव खट्टिएको देखिन्छ। मन्त्रालयलाई आवश्यक पर्ने सहसचिवहरू अझै पनि टुङ्गो लगाउन सकेको छैन। मन्त्रालय चलाउनका लागि प्रमुख दायित्व

वोकेको प्रशासन महाशाखाका लागि सहसचिव नहुँदा कृषि विकास मन्त्रालयका सहसचिव काशीराज दाहालले नै दुवै मन्त्रालयको प्रशासनको जिम्मेवारी सम्हाल्नु परेको छ। सबैभन्दा महत्वपूर्ण कुरा के छ भने कृषि विकास मन्त्रालयमात्र रहँदा एक दर्जन आयोजना सञ्चालनमा रहेका थिए र हाल पनि सञ्चालनमा नै छन्। तर अब मन्त्रालय बाँडफाँड पछि कुन आयोजना कुन मन्त्रालय भित्र पार्ने भन्ने विवाद शुरु भईसकेको छ। विगतमा सञ्चालन भएका हिमाली आयोजना बाहेक सम्पूर्ण मन्त्रालय कृषि विकास मन्त्रालय मातहतमा थियो।

प्याक्ट, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजना, किसानका लागि बीउ विजन कार्यक्रम, साना तथा मझौला कृषक जीवनस्तर सुधार आयोजना, उच्च मूल्य कृषि बस्तु विकास आयोजना लगायतका ठूला आयोजना कुन मन्त्रालय मातहतमा राख्ने भन्ने विवाद मन्त्रालयमा रहेको बताइएको छ। मन्त्रालय विभाजन पछि अब कृषि विकास मन्त्रालय र पशु पंक्षी विकास मन्त्रालयमा आयोजना बाँडफाँडमा ठूलो समस्या हुने सम्भावना समेत देखिएको छ।

कुन वैकले दिने पांच प्रतिशत ब्याजदरमा कृषि ऋण ?

किसानहरूलाई सहूलियत दरमा ऋण प्रवाह गर्ने सरकारको निर्णय भएको भएपनि हालका दिनसम्म किसानहरूले भने जस्तो कृषिमा सहूलियत ऋण पाउन सकिरहेका छैनन् । पांच प्रतिशत ब्याज दरमा व्यवसायिक कृषि गर्नका लागि ऋण प्रवाह गर्न राष्ट्र बैंकले दिएको निर्देशन केवल कागजमा मात्र सिमित भएको देखिन्छ ।

सरकारी एवं निजी क्षेत्रबाट सञ्चालनमा आएका दुई दर्जनभन्दा बढी कर्जाका बैंकले समेत सहूलियत ऋण दिनका लागि अझै पनि आनाकानी गरिरहेका देखिन्छ । सहूलियत ऋण प्रवाहका नाममा किसानहरूलाई आश्वासन मात्र दिने सरकारी निर्णयका कारण नेपाली कृषि क्षेत्रले सोचे अनुरूप प्रतिफल दिन सकेको छैन । कृषि ऋण प्रवाह गर्नका लागि केही कडाईका साथ नलाग्ने हो भने कृषि ऋण केवल कागलाई बेल पाक्यो हर्ष न विष्मात भने जस्तै हुने देखिन्छ ।

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्नका लागि पांच प्रतिशत ब्याजदरका कृषि ऋण उपलब्ध गराउने भनिएको भएपनि कुन कुन वैकले कति कति ऋण प्रवाह गरे भन्ने सार्वजनिक अझै पनि गर्न सकेका छैनन् । एकाध वैकहरूले बाहेक अधिकांश वैकहरूले सहूलियत कृषि ऋण प्रवाह गर्न नै मान्दैनन् । तर धेरैले कृषि कर्जाका नाममा १७ प्रतिशतसम्म ब्याज असुलिरहेका देखिन्छन् । किसानहरूले आफ्नो घरजग्गा धितो राखेर १७ प्रतिशतसम्म ब्याज तिरेर कृषि व्यवसाय गर्नु परेको छ । १७ प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण खोजेर कृषि व्यवसाय गरिरहेका तिनै किसानहरूका फार्म देखाएर यतिखेर नेपालको कृषिले व्यवसायिकताको फड्को मारेको भूठो प्रचार प्रसार सरोकारवाला निकायहरू लागिरहेका छन् ।

सरकारले किसानहरूलाई वास्तवमै सहूलियत रूपमा ऋण प्रवाह गर्ने र पांच प्रतिशतमा नै किसानहरूले ऋण पाउने हो भने त्यसका लागि सरकारी मातहतमा सञ्चालनमा रहेको बैंकहरूबाट यो कार्य थालनी गर्न किन सक्दैन सरकार ? किन किसान वा कृषि व्यवसायमा लागेका व्यक्तिहरूलाई भूठो आश्वासनमा राखिरहेको छ । कृषि विकास बैंक व्यवसायिक बैंकका रूपमा स्थापित भएको भएपनि कृषि ऋण प्रवाह गर्ने राष्ट्र बैंकले किन कडाई गर्न सकेको छैन । आखिर सरकारले उपलब्ध गराउने सहूलियत कृषि ऋणको ब्याजमा दिने अनुदान सरकारी बैंकलाई नै दिएर ग्रामिण क्षेत्रसम्म सञ्जाल भएका सरकारी बैंकहरूलाई किन परिचालन गर्न सकेको छैन । राजधानी र सदरमुकाम केन्द्रित निजी बैंकहरूसँगै ठूलो सञ्जाल भएका सरकारी बैंकहरूले अनिवार्य रूपमा पांच प्रतिशत ब्याजदरमा कृषि ऋण उपलब्ध गराई अनिवार्य राष्ट्र बैंकमा हरेक महिना प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने गरी नियम ल्याउन सक्नु पर्दछ । अनि मात्र फलदायी होला । ■

आफ्नै सूचना

नेपालको पहिलो कृषि साप्ताहिकका रूपमा प्रकाशित कृषि साप्ताहिकमा तपाईंका क्षेत्रमा भए/गरेका कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित सूचना/समाचार वा लेख/रचनाहरू छनू भने हामीलाई बिहिबारभित्र पठाउनुहुन अनुरोध गरिन्छ ।

सम्पर्क

कृषि साप्ताहिक, बागबजार

इमेल : sajnepal@gmail.com

web: www.krishionline.com

सहूलियत ब्याजदरमा कृषि कर्जा, थन्कियो रकम

० राजाराम कार्की

के तपाईं २१ वर्ष पुग्नु भयो ? यदि त्यसो हो भने विदेश जाने चाहनालाई थाती राख्नुहोस्, किनकि स्वदेशमै बसी कृषि उद्यम गर्ने चाहना लिएका युवालाई लक्ष्य गरी सरकारले न्यून ब्याजमा कर्जा प्रवाह गरेको छ । सरकारले युवालाई लक्ष्य गरी यस वर्षदेखि ब्याज अनुदानमा रु एक अर्बको बजेट विनियोजन गरेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर डा चिरञ्जीवी नेपालले कृषिमा लगानी गर्न इच्छुक युवाले कर्जा नपाउनुभएको भए सिधै राष्ट्र बैंकमा सम्पर्क गर्न आह्वान गरेका छन् । उनले ब्याज अनुदानको कार्यविधि अनुसार कृषि कर्जा प्रवाह गर्न तोकिएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले युवालाई व्यवसायिक कृषि कर्जामा ऋण प्रवाह गर्न आलटाल गरेको समाचार विभिन्न सञ्चारमाध्यमले प्रचारप्रसार गरेपछि उक्त भनाइ व्यक्त गरेका हुन् ।

व्यवस्थापिका-संसद, जलश्रोत तथा कृषि समितिका सभापति गगनकुमार थापा राष्ट्र बैंकको नियम अनुसार कुनै पनि बैंकले आफ्नो लगानीको १० प्रतिशत कर्जा कृषि क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने नीति भए पनि बैंकले त्यसो नगरेको बताए । सरकारले गत फागुन १० गतेदेखि विदेश पलायन हुनबाट रोक्न युवालाई स्वदेशमा रोजगार दिने उद्देश्यले ब्याज अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि लागू गरेको छ । पछिल्लो पटक प्रायः अरूको बहकाउमा विदेश जाने युवालाई स्वदेशमा अवसर दिने अभिप्रायबाट लागूभएको ब्याज अनुदानसम्बन्धी कार्यविधिमा

४५ वर्ष ननाघेका युवाले समेत अवसर प्राप्त गर्ने उल्लेख छ । वैशाख १२ गतेको भूकम्प र त्यसपछि लगातारको परकम्पबाट गत पुस मसान्तसम्म विदेश पलायन हुने युवाको सङ्ख्या ३२ लाख पुगेको वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्याङ्कमा उल्लेख छ । कृषि विकास मन्त्रालयका सहसचिव डा सुरज पोखरेलका अनुसार गरिखाने युवाले थातथलो छाड्नै पर्छ भन्ने छैन, विदेशमा गर्ने श्रम, सीप र जागर कृषि क्षेत्रमा प्रदर्शन गर्ने हो

सरकारले युवालाई लक्ष्य गरी यस वर्षदेखि ब्याज अनुदानमा रु एक अर्बको बजेट विनियोजन गरेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर डा चिरञ्जीवी नेपालले कृषिमा लगानी गर्न इच्छुक युवाले कर्जा नपाउनुभएको भए सिधै राष्ट्र बैंकमा सम्पर्क गर्न आह्वान गरेका छन् ।

भने विदेशमा जति स्वदेशमा कमाउन सकिने बताए ।

कृषिमा आधुनिकीकरण विविधीकरण र व्यावसायिकीकरण गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउने लक्ष्यले सरकारले आव २०७१/०७२ को बजेट वक्तव्य मार्फत युवालाई विदेश पलायन हुनबाट रोक्न कृषिमा लगानी बढाएको हो । कृषि ऋणमा प्रदान गरिने ब्याज अनुदानसम्बन्धी कार्यको

समन्वय तथा अनुगमन गर्न राष्ट्र बैंकका डेप्युटी गभर्नरको संयोजकत्वमा गठित समितिमा अर्थ र कृषि मन्त्रालयका सहसचिव, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसनका अध्यक्ष र राष्ट्र बैंकका कार्यकारी निर्देशक सदस्य सचिव रहेका छन् । ब्याज अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि, २०७१ ले महानगरपालिकाको कार्यक्षेत्र बाहेक ग्रामीण क्षेत्रमा कृषि कर्जा लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । ऋणीले खेतीयोग्य जमिन धितो राख्न सक्ने तथा रु एकदेखि तीन करोडसम्म कर्जा लिन र भुक्तानीका लागि कम्तीमा तीन महिना र बढीमा पांच वर्षसम्मको सीमा निर्धारण गरिएको छ ।

स्वदेशमा बेरोजगारी र ग्रामीण क्षेत्रबाट युवा पलायन हुने समस्यालाई सम्बोधन गर्न र तिनलाई कृषिमा आकर्षित गर्न व्यावसायिक तरकारी खेती, पशुपक्षीपालन, जडीबुटी, तरकारी र फलफूल खेती, दुग्ध व्यवसाय, मत्स्यपालन च्याउखेती, कृषि भण्डारण, शीत भण्डारण, पशुबधशाला, उखु, अलौची, अदुवा, भण्डारण तथा प्रशोधन मौरीपालन, जौ, फापर, सिलाम एवम् मासुजन्य तथा व्यवसायका लागि सरकारले व्यावसायिक किसानलाई छ, प्रतिशत ब्याजमा कर्जा प्रवाह गर्ने र सोका लागि ४ प्रतिशत अनुदान दिने व्यवस्था मिलाएको छ । सरकारले ब्याज अनुदानका लागि विनियोजन गरेको रु एक अर्बमध्ये हालसम्म करिब रु एक करोड मात्र खर्च गरेको छ । यस तथ्यबाट कृषिमा अझै पनि युवा जमात आकर्षित हुन नसकेको सङ्केत गर्छ ।

पाउलान् भूकम्प पीडितले अनुदानमा गाई ?

० हिमा पौडेल (स्वस्ती)

महाविनाशकारी भूकम्प गएको करिब दश महिना वित्न लाग्दा भूकम्प पीडित किसानहरूका लागि ९० प्रतिशत अनुदानमा बीमा सहितको जर्सी गाई वितरण गर्ने कुराले जसरी चर्चा पाएको छ । त्यसैगरी अनुदानबाट पाईने गाईबारे अनुसन्धान हुनु पनि आवश्यक हुन्छ होला ।

भूकम्प लगत्तै किसानहरू धान खेती गर्ने चटारोका कारण धानको बीउ नपाएर छटपटिएका बेला विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरूले धानको बीउ वितरण गर्ने नाममा चामल कुट्न तयारी पारिएका धानका बोरालाई धानको बीउमा परिणत गरिदिएको दृष्टान्त हामी माझ अझै पनि ताजै छ । यसले के देखाउँछ भने भूकम्प पीडित किसानहरूलाई राहत दिने नाममा फेरि चर्चा बटुल्न सफल भएको कोरली गाई के किसानहरूले पाउलान् न?

कतिपय भूकम्प पीडितले अझैसम्म पनि सरकारले दिएको राहत त पाएका छैनन् भने १० हजार भन्दा बढीको संख्यामा ठूला पशु वस्तुको मृत्यु भएको छ । के का आधारमा ९० प्रतिशतको अनुदानमा गाईवितरण गर्ने हो भन्ने अन्यायता आउनु स्वभाविकै हो । तत्कालिन कृषि विकास मन्त्रालयको तथ्यांक हेर्ने हो भने पनि १० हजार भन्दा बढी ठूला पशु वस्तुको मृत्यु भएको

छ । त्यसो भए हालको पशु पंक्षी विकास मन्त्रालयले १० हजार पशुवस्तु मृत्यु

भएकोहरूलाई मात्र अनुदानमा गाई दिने हो की भूकम्प पीडितहरू सबैलाई दिने हो भन्ने कुराको निक्कै नगरी चर्चा गर्नु कतै बेकार त हुने होइन ।

भूकम्प पीडितहरूलाई अनुदानमा गाई वितरण गर्नु अत्यन्तै उचित होला । किनकी सोही गाईपालनबाट जिवीको पाजर्नका लागि महत्वपूर्ण भूमिका गाईले हुन सक्छ पनि । तर कति र कसलाईदिने भन्ने कुरा पनि तत्काल आउनु आवश्यक छ । अर्को महत्वपूर्ण कुरा के हो भने गाई अनुदानमा दिएसवै गाईको लागि गोठको व्यवस्था भूकम्प पीडितले गर्न सक्ने अवस्था छ कि छैन भन्ने तर्फ सम्बन्धित सरोकारवाला

निकायको ध्यान जानु आवश्यक छ । सस्तो लोकप्रियताका लागि कार्यक्रम

ल्याउनु भन्दा पनि ल्याएको कार्यक्रम कार्यान्वयन गरी उपलब्धि हासिल गर्न तर्फ ध्यान दिनु पनि उचितै जरुरी छ । यतिखेर पुर्निर्माण प्राधिकरणले का शुरु समेत गर्न नसकेको अवस्थामा घरबार विहिन किसानहरूले अनुदानमा प्राप्ता गाईको व्यवस्थापन र त्यसका लागि आवश्यक पौष्टिक तत्व वा चरन दानाको व्यवस्था गर्न सक्छन् भन्ने कुरा ठूलो चुनौतीका रूपमा आएका छन् । ९० प्रतिशत अनुदानका किसानहरूलाई गाई वितरण गर्ने भनिएपनि १० प्रतिशत रकम यतिखेर किसानसँग होला कि नहोला ? कि जसको शक्ति उसको भक्ति हुने हो गाई अनुदानमा पनि ? सोच्ने बेला आएको छ ।

कृषि सल्लाह

बाली नाली :

१. मकै (हिउदे) बाली :
- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिंचाई गरी २.१ कजी युरिया मल प्रति कग्राका दरले टपड्रेस गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
 - २. गहुँ
 - आगामी हप्ता पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको र गहुँ खेतमा चिस्थानको मात्रा कम हुदै गएकोले गहुँ लगाएको २०-२५ दिनपछि पहिलो सिंचाई गर्नुपर्दछ ।
 - गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि भारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरान (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम भारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टर स्प्रे गर्दा प्रायः फरारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । स्प्रे गर्दा फ्लेट फेन नोजलबाट फार पुरै भिजे गरी छर्नुपर्दछ ।
 - पहिलो सिंचाई गरेको २-३ दिनपछि ३ के.जी युरिया मल प्रति कग्राको दरले टपड्रेस गर्नु पर्दछ ।
 - ३. तोरी :
 - ३०-४० प्रतिशत कोसाहरु खैरो पहेंलो रङ्गको भएपछि तोरीवालीको कटानी गरी ८-१० दिनसम्म सुकाउने अनि चुट्ने, केलाउने र सफा गर्ने । त्यसपछि दानामा ८-१० प्रतिशतसम्म चिस्थान नआउञ्जेल सुकाउने र सुख्खा ठाउँमा भण्डारण गर्ने ।
 - ४. मुसुरो :
 - पानी नपरेको हुनाले माटोमा चिस्थान कम भई सुख्खा हुने हुँदा मुसुरो लगाएको ४०-५० दिनमा हल्का सिंचाई दिनु उपयुक्त हुन्छ ।
 - बोट ओइलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल(कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिजे गरी छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
 - ५. अरहर :
 - कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ मिलि हालेर सांझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ वा व्याकटेरि या जन्व (वी.टी) Bt (डाई पेल्, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर सांझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ । वा क्लोरानट्रायनिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इसी ०.४ मिलि प्रति लिटर पानीमा मिसाईबोट भिजे गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ ।
 - ६. फलफूल बाली
 - व्यवसायिक रुपमा आंप, लिची, कागती, अंगुर, अम्बा खेती गर्नु भएका कृषकहरुले आवश्यकता अनुसार कांटछाँट गर्नु राम्रो हुन्छ ।
 - कांटछाँट गरिएका हांगाहरुको घाउमा १०%बोर्डो पेष्ट लगाउनु पर्दछ ।
 - हरेक विरुवाको मूल काण्डमा जमीनबाट १५-२० सेमी जति माथिसम्म १०% बोर्डो पेष्ट लगाउने उपयुक्त समय यही हो ।
 - सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखातको सिफारिस मात्र दिने उपयुक्त समय यही हो ।
 - मलखादमा मूल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फिट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिंचाई गर्नु पर्दछ ।
 - सिंचाईको सुविधा नभएका कृषकहरुले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात, पतिङ्गर, सुकेको बस्तुहरुको छाप्रो दिनु उपयुक्त हुन्छ ।
 - आगामी हप्ता पनि चिसो यथावत् रहने तथा हुस्सु पनि लागिरहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीका पात र कलिला मुनालाई तुसरोबाट जोगाउन बांसको भाटालाई उल्टो अंग्रेजी (V) आकारमा गाडेर परालले छोप्नु पर्दछ ।
 - आंपमा आंपाको विकृति रोग (म्याङ्गो मालफर्मसन) देखिएका छन् भने रोगी कलिला हांगाहरु काटछाँट गरेर जलाउनु पर्दछ । साथै १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिजे गरी छर्नु पर्दछ । अन्यथा सूर्यको किरणले हर्मोनको असर निस्तेज गरिदिन्छ ।
 - केरा खेती गर्नु भएका कृषकहरुले केरालाई चिसोबाट हुने क्षति कम गर्न १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिंचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

आलु :

डहुवा रोगको व्यवस्थापन :

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (डण्डोफिल एम ४५ डाइथेन एम ४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कग्रा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिजे गरी ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु पर्दछ । वा डाइमेथोमर्फ (एकोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

अंगुर

- अंगुर खेती गर्नु भएका किसानहरुले यसै समयमा अंगुरको कांटछाँट गर्नु पर्दछ ।
- हांगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नु पर्दछ । एउटा हांगामा एकदेखि दुईवटा मुना बालुवा पलाउन र बांकी मुना पालुवा पलाउन र बांकी मुना फल लाग्नका लागि राख्नुपर्दछ । काटेको काटेको ठाउँमा १० बोर्डोपेष्ट लगाउनु पर्दछ ।
- सामान्यतया अंग्रेजी वाई आकारको दुईवटा मूल हांगाको विकास हुने गरी तालिम दिँदा अंगुरको उत्पादन राम्रो हुन्छ ।
- अंगुरमा कम फुल्ने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हांगाको वरिपरि वोक्रा ०.३-०.५ से.मी चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउन, फूल फुल्ने तथा बढी फल लाग्दछ ।
- अंगुरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यही हो । अंगुरको बोटको उमेर अनुसार सिफारिस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० केजी प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नु पर्दछ । मलखाद राखेपछि सिंचाई गर्नु पर्दछ ।

तरकारी बालीहरु :

गोलभेंडाको डहुवा :

- यसको व्यवस्थापनको लागि डहुवा प्रकोप आंकलन गर्न फिल्ड निरिक्षण गर्नु पर्दछ । यदि कम डहुवा प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्ने । यदि डहुवाको प्रकोप बढी नै छ भने क्रिक्लाक्सिल एम.जेड ७२% प्रतिशत डब्लु.पी.को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्ने ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नु पर्दछ । दोस्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिंचाई गर्नु पर्दछ ।
- हिउदे तरकारी बालीको जरा कुहने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बोनडाइजिम(वेभिष्टिन)५०% डब्लु.पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट बोट फेदभिजे गरी छर्नु पर्दछ ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्रक्नोज रोग) लाग्न सक्ने हुनाले वेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि.को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिजे गरी छर्नु पर्दछ ।
- बेसार बाली लिन जग्गालाई हलो तथा कोदालोको सहायताले खनजोत गरी बेसारका पानाहरुलाई टिपी सफा गर्नु पर्दछ । यसबाट नयाँ र पुराना पानाहरु छुट्याउनु पर्दछ ।
- छुट्याइएका पानाहरुलाई तामा वा माटोको भाडामा पानीले ढुक्ने गरी राखी उमाल्ने, सामान्यतया ४०-६० मिनेट उमालेपछि सेतो बाफ र विशेष किसिमको गन्ध आउंछ । साथै नरम भएपछि पानीबाट निकाल्नु पर्दछ ।
- यसलाई घाममा १०-१५ दिनसम्म उल्टाई पल्टाई गरी एक नासले सुकाउनु पर्दछ । यसरी सुकाईएको बेसार भाँच्दा घातुको जस्तो आवाज आउनु पर्दछ । यसपछि यसलाई बजारमा पाना वा धुलो बनाएर बेच्न सकिन्छ ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटवढ भईरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउलाई रोग तथा कीराबाट

बचाउन समय समयमा हेरचा गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने वित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाईने कीरा, सात थोप्ले, खपटे कीरा, बारुला, नमस्ने कीरा(प्रेडिङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गरौं ।
- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नु पर्दछ । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी धारलाई चारैतिरबाट प्लाष्टिकले बेरेर राख्नु पर्दछ ।

बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड) :

 - १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाई रातभरी राखेर लाही लागेको ठाउँमा भिजे गरी भोलीपल्ट अनुकूल मौसममा छर्नु राम्रो हुन्छ ।
 - मालाथियन ५० इ.सी., २ मि.लि. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाउँमा भिजे गरी अनुकूल मौसममा छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
 - नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सवई वा एट्सो तेल १५ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

घ) पशुपालन :

- कुखुरामा विफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोचलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनु पर्दछ ।
- कुखुराको सि.आर.डि/ निमोनियाको लागि टाईलोन टाटरिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनु पर्दछ ।
- गाईभैसी तथा भेडा बाख्राहरुलाई आन्तरिक परजीवीहरु (नाम्ले, फित्ते, गोलो जुकाहरु तथा कक्सिडीओसिस) ले आक्रान्त पारी छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशु सेवा केन्द्र वा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय वा निजी रुपमा सञ्चालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डोजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरु जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउन उपयुक्त हुन्छ ।
- पि.पि. आर रोग लाग्न नदिन ३ महिनाभन्दा माथिका भेडा बाख्रामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनु उपयुक्त हुन्छ ।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडिन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको भोल वा १%पोटासको घोलले मुख सफा गर्नु उपयुक्त हुन्छ । मोओलाको भाईरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाउँबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको वा काटेको ठाउँबाट मासिनमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नु पर्दछ ।
- गाई भैसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनु उपयुक्त हुन्छ ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्ने ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भूमिगत पानी (बोरिङ वा ट्युव वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नु उपयुक्त हुन्छ साथै माछालाई धेरै नचलाउन उपयुक्त हुन्छ ।

घांसेबाली :

- छरेको ३०-४० दिनमा जै/वर्सिम घांसमा १.२ केजी युरिया प्रति कग्राको दरले टप ड्रेसिङ गरी सिंचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ । साथै जै घांसको प्रत्येक कटाई पश्चात युरिया टप ड्रेसिङ गरी सिंचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

केरा खेतीप्रति कृषक आकर्षित

महोत्तरी । महोत्तरीको उत्तरी भेगका किसान 'रोवेस्ट्रा' नामक उन्नत जातको केराको व्यावसायिक खेतीतर्फ आकर्षित हुन थालेका छन् । कम जग्गामा अधिक उत्पादन लिन सकिने रोवेस्ट्रा जातको केरा खेतीबाट यहाका किसानले मासिक हजारौं रुपैयां आम्दानी गर्न सफल भएका छन् । सानो रुख, धेरै हाता लाग्ने, ठूलो घरी र स्वादिष्ट फल लाग्ने भएकाले आफूहरुले रोवेस्ट्रा जातका केराको बोट लगाएको भडगाहाका युवा किसान सत्यनारायण यादवले बताएका छन् ।

एक विघामा केरा खेती गर्दै आएका यादवले पछिल्लो तीन वर्षमा वर्सिन रु एक लाखभन्दा बढी आम्दानी गर्न सफल भएका छन् । होचो बोट भएको हुँदा यो केरा सामान्य हावाहुरी चल्दासमेत ढल्ने सम्भावना कम हुने भएका कारण पनि रोवेस्ट्रा किसानको रोजाइमा परेको हो । एक का जग्गामा ८० वटा बोट लगाउन सकिने यो जातको केराबाट रोपेको नौ महिनामै पहिलो उत्पादन लिन सकिने जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले जनाएको छ ।

जिल्लाको भडगाहा, पशुपतिनगर, हतिसर्वा, किसाननगर, वेलगाछी, लक्ष्मिनिया गाविसमा मात्र २०० हेक्टर क्षेत्रफलमा केरा खेती गरिएको कार्यालयका प्रमुख वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत सुकेश्वर भाले बताएका छन् । जिल्लामा करिब तीन हजार हेक्टर क्षेत्रफलमा केरा खेती भइरहेको कृषि कार्यालय महोत्तरीले जनाएको छ ।

सुन्तला बिक्रीबाट देउपुरमा एक करोड भित्रियो

पर्वत । जिल्लाको देउपुर गाविसका कृषकले सुन्तला बिक्री गरेर वार्षिक रु एक करोड रकम गाउँ भित्र्याउने गरेका छन् । विगत २ दशकदेखि पर्वतको देउपुर गाविसमा गरिएको व्यवसायिक सुन्तला खेतीबाट यहाँका कृषकले वार्षिक करोडौं रुपैयाँ भित्र्याउने गरेका हुन् ।

परम्परागत रूपमा कोदो र मकै लगाउने गरेका यहाँका कृषकले व्यावसायिक रूपमा सुन्तला खेती गरेपछि उनीहरूको जीवनस्तरमा समेत व्यापक परिवर्तन आएको छ । यहाँका करिब ४०० कृषक सुन्तला खेती गरेर आत्मनिर्भर भइरहेका छन् ।

देउपुरमा सुन्तलाको सम्भाव्यता उच्च भएकाले विगतदेखि नै सुन्तला खेतीलाई व्यवसायिक रूपमा सुरु गरेको कृषक दाताराम चापागाईंले बताए । सुरुमा कोदो मकै मात्र लगाएर बस्ने गरेको ठाउँमा सुन्तला लगाएपछि वार्षिक रूपमा रु तीन लाखसम्म कमाइ हुन थालेको चापागाईंको भनाइ छ । “मकै कोदो लगाउदा रु २० हजार कमाइ नहुने ठाउँमा सुन्तला लगाउदा रु तीन लाख कमाइ हुन्छ”-उनले भने, “अहिले देउपुरका सबै घर का कृषकले एक लाखभन्दा बढी कमाउँछन् ।”

सुरुमा केही कृषकले परीक्षणका लागि सुन्तलाको विरुवा रोपेका र राम्रो उत्पादन हुन थालेपछि व्यवसायिक खेती गरिएको उनीहरूको भनाइ छ । कृषकले सुन्तला खेतीसागै कफी र अदुवा खेतीसमेत गरेर खाली जग्गाको उपयोग गर्ने गरेका छन् । सुन्तलाबाट वर्षमा एकपटक मात्र कमाइ हुने र अन्य वालीसमेत सागै लगाउदा वर्षभरि नै आमदानी हुने गरेको कृषकहरू बताउँछन् ।

सुन्तलासँगै लगाइएको अदुवाबाट वार्षिक रु एकदेखि तीन लाखसम्म कमाइ हुने गरेको छ । स्थानीय कृषक

खेमराज पौडेलले सुन्तलाबाट वार्षिक तीन लाख, अदुवा, लसुनलगायतका भुईवालीबाट रु दुई लाखसम्म आमदानी

गर्ने गरेको बताए । पौडेलको तीन रोपनी बगैचामा ३०० सुन्तलाका बोट रहेका छन् ।

गाउँमा प्रशस्त सुन्तला उत्पादन हुन थालेको र बजारको समस्यालाई निराकरण गर्न कृषकहरूले आफ्नै पहलमा एक सहकारीसमेत गठन गरेका छन् । बजारको समस्या र मूल्यमा एकरूपता नहुँदा व्यापारीबाट ठगिन सक्ने सम्भावनालाई न्यूनीकरण गर्न सो सहकारीको गठन गरिएको कृषक पौडेलको भनाइ छ । माछापुच्छ्रे बहुदेशीय सहकारी संस्थाको गठन भएपछि कृषकलाई बजारको समस्या हटेको संस्थाका कोषाध्यक्ष जीवन्धर शर्माले बताए । सुन्तला फलेदेखि बजारको समस्या हुने गरेको थियो”-उनले भने, “सहकारी गठन भएपछि व्यापारीसाग मोलमलाई गर्न र बजार व्यवस्थापन गर्नसमेत सहज भएको छ ।”

तरकारी बजारमा तरुलको व्यापार बढ्दो

काठमाडौं । माघे संक्रान्ति तरुल र घिउ चाकुको पर्वका रूपमा लिने गरिन्छ । यो विशेष पर्वमा रूपमा मनाउनेहरूकै कारण पछिल्लो समयमा ‘पुसमा पाक्ये, माघमा जाक्ये’ भन्ने विगतमा चलेका उक्तिले पनि प्रभाव पारेको देखिन्छ । माघ १ गतेका दिन तरुल खाने प्रचलन गरेका कारण

विभिन्न किसिमले बजारमा सजाएर समेत राखेको देखिन्छ । तर तरुल व्यवसायले व्यवसायिक रूप लिईरहेको भएता पनि किसान र उपभोक्ताबीचको मूल्यको अन्तर भने अत्यन्तै धेरै रहेको पाईन्छ । कार्तिकदेखि माघ महिनासम्म व्यवसाय हुने तरुल सबैभन्दा बढी पुस महिनाको

माग बढ्ने भएकाले मूल्य बढेको व्यापारीहरू नै बताउँछन् ।

विगतदेखि नै तरुल व्यापार गर्दै आईरहेका सप्तरी घर भएका भुलन शाहले आफूले १४० रुपैयाँ प्रति ढक किनेर बिक्री गरेको बताउँछन् । तर त्यही कालीमाटी तरकारी बजारबाट बाहिर आएपछि सो तरुलको मूल्य ४ सय देखि ५ सय मूल्य सम्म पर्न थालेको छ । त्यस्तै कालीमाटीमा नै तरुल वित्रीगरिरहेका मोतीलाल शाहले पनि २०० सम्म प्रति ढक तरुल बिक्री गरिरहेको बताउँछन् ।

कालीमाटी तरकारी बजार भित्र नै तरुलको मूल्यमा एकरूपता देखिँदैन । यस्ता धेरै तराइवासी तरुल व्यापारीमा अत्यन्तै व्यस्त देखिएका छन् । तर उनीहरू किसानहरूबाट कति रूपमा खरिद गरेर ल्याएको हो भन्ने कुरा बताउन चाहँदैनन । भुलक साह भने किसानहरूसँग अत्यन्तै थोरै मूल्यमा तरुल किनेर ल्याएको बताउँछन् ।

यसले के प्रष्ट पाईन्छ भने तरुल उत्पादनका लागेका किसानहरू पनि विचौलियाको मारमा परेको देखिन्छ । किसानका पक्षमा जति नै चर्चा परिचर्चा गर्ने गरेको भएपनि किसानहरूले उत्पादन गरेको कुरा पनि तरकारी बालीले उचित मूल्य भने पाउन सकेको देखिँदैन । किसानहरूले दुख गरेर उत्पादन गर्दा प्रति केजी १०-१५ रुपैयाँभन्दा तरुलको मूल्य प्राप्त गर्न नसकेपनि उपभोक्ताहरूले भने १५० रुपैयाँसम्म तिरै माघे संक्रान्ति मनाएका छन् । वन तरुल र घर तरुलका नाममा विचौलियाहरूले किसान र उपभोक्ता दुवैलाई ठगि गर्न भ्याएको व्यवसायीहरू नै बताउँछन् ।

पनि अझै पनि ग्रामिण भेगमा यो चलनले निरन्तरता पाएको छ भने शहरी क्षेत्रमा भने ताजा तरुललाई नै उपभोग गर्ने गरेका देखिन्छन् । यसैलाई लक्षित गरी पुसको अन्तिम सातादेखि नै तरुलको मूल्य उच्च भएको देखिन्छ ।

पछिल्ला दिनमा किसानहरूले माघे संक्रान्तिलाई नै लक्षित गरी तरुलको व्यवसायिक रूपमा तरुल खेती गर्न थालेको पनि पाईन्छ । उपत्यकाको सबैभन्दा ठूलो तरकारी बजारमा रूपमा रहेको कालीमाटी तरकारी तथा फलफूल बजारमा यतिखेर तरुल प्रशस्त मात्रामा देख्न पाईन्छ । तरुललाई

अत्यन्तै बढी बिक्री हुने गरेको कालीमाटी तरकारी बजारमा विगत लामो समयदेखि तरुलको बिक्री गरिरहेका व्यापारीहरू बताउने गर्दछन् । कालीमाटी तरकारी बजारमा आएका ८० प्रतिशत भन्दा बढी तरुल सप्तरीबाट आएको व्यापारीहरू बताउँछन् ।

तरुलको मूल्य पनि पुसको २० गतेसम्म प्रति केजी रु. ३५ मा बिक्री भएको भएपनि आज पुसको अन्तिम दिन तरुलको भाउ हवातै बढेको देखिन्छ । यसको प्रमुख कारण भोली तरुलको विशेष परिकार बनाईने भएकाले पनि

दशवर्ष विदेश भोगेपछि स्वदेशमा कृषि कर्म

बुटवल । भनिन्छ- मिहिनेत गर्ने हो भने डलर आफ्नै देशमा आउँछ, परिश्रम गर्ने हो भने ढुङ्गामा पनि सुन फलाउन सकिन्छ । यो यहि भनाईलाई चरितार्थ गर्दै रोल्पा जिल्लाको लिवाङ्ग- १ घर भई हाल रुपन्देहीको देवदह नगरपालिका -९ मा किसान थम बहादुर वलीले १ विघा जग्गा भाडामा लिएर व्यवसायी तरकारी खेती सुरु गरेका छन् ।

१० वर्ष सम्म भारतको हिमाञ्चल प्रदेशको सोलानमा रहेका दर्जनभन्दा बढी कृषि कर्ममा पसिना बगाएका किसान थम बहादुर वली आफ्नै स्वदेशको माटोमा पसिना बगाउन लागि परेका छन् । राप्ती अञ्चलको विकट जिल्ला रोल्पाको सदरमुकाम देखि ३ घण्टा पैदल दुरीमा रहेको आफ्नो जन्म थलो छाडेर उनी रुपन्देही आए । एक जना साथीको सहयोगमा बुटवल आएका उनी यतै घरजाम गरेर अहिले व्यवसायी कृषि कर्ममा लागेका छन् । देवदह नगरपालिका -९ विशालनगरमा देवदह कृषि फर्म स्थापना गरी स्वदेशमा नै राम्रो आमदानी गरी विदेशको भूमिमा नजाने प्रतिज्ञा समेत गरेका छन् ।

३८ वर्षिय वली भन्छन् अर्काको देशमा पसिना बगाए अब आफ्नै देशमा पसिना बगाएर केहीगर्ने अठोट लिएको छु । जग्गा भाडामा लिएर तरकारी खेती, पशुपालन र च्याउ फर्म समेत स्थापना गरेका छन् । भारतमा केही समय डावर कम्पनीमा समेत काम गर्दथे । मासिक १५ हजार भारु रुपैयाँ आमदानी गरेका उनी अहिले पनि उक्त कम्पनीले बेला बेलामा फोन गरेर बोलाउने गर्दछ । कुकको काम गर्दै आएका उनी भन्छन्-त्यहाँ गएर नोकर होईन म आफ्नै देशमा मालिक बन्न चाहन्छु, त्यहि भएर कृषि कर्म सुरु गरे ।

वार्षिक ७० हजार रुपैयाँ जमिनको भाडा बुझाउँदै आएका उनले पहिलो पटक टमाटर, काउली, बन्दा, खुर्सानी बन्दा खेती सुरु गरेका छन् । रवलीका ३ जना छोरी, एक छोरा र श्रीमती छिन । सबै जना कृषि कर्ममा लागेका छन् । घर परिवारलाई चाहिने अर्गानिक तरकारी यहि नै उत्पादन गरेर खान पाएको छु, आफ्नो पौरखले उब्जाएको तरकारी घर परिवारले मिलेर खाँदा अर्कै आनन्द आउने रहेछ । वली भन्छन् ।

घरमा कुखुरा, ४ वटा गाई समेत पाले उनले आगामी दिनमा व्यवसायिक रूपमा नै पशुपालन व्यवसायलाई अबलम्बन गर्ने योजनामा रहेका छन् । तरकारी खेतीमा उनले करिब २ लाख रुपैयाँ लगानी गरेका छन् । च्याउ खेती समेत सुरु गरेका वलीले १ सय ७० वटा डल्ला समेत च्याउ राखेका छन् । च्याउमा मात्र ४२ हजार रुपैयाँ लगानी गरेका उनी १ लाख २० हजार आमदानी हुने अपेक्षा लिएका छन् । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा केही अनुदानको लागि समेत फर्म भरेका छन् तर अहिले सम्म अनुदान पाएका छैनन् । उनी भन्छन् अनुदानको आसामा रहेको छु ।

अवको केही वर्षमा प्याज र लसुन खेतीलाई व्यवसायिक रूपमा अगाडी बढाउने र बाख्रा र भैसी पालन समेत गर्ने सोच लगाएका छन् । भारतमा अरुको खेतमा ठेक्कामा समेत काम गर्दै आएका उनले घरमा नै उत्पादन गरेको तरकारी उत्पादन गर्ने आफूपनि स्वच्छ उपभोग गर्ने अरुलाई पनि खुवाउने योजना रहेको छ । अहिले च्याउ खेती गरेका उनले केही समयमा अचार उत्पादनको लागि अभियान अगाडी बढाएका छन् । सिंचाइको समस्या रहेको भन्दै उनले अहिले डिजेल नपाएको कारण थप समस्या भएको बताए । घोडाहा खोलाबाट पम्पबाट पानी तानेर सिंचाई गरेका उनले नेपाल अभिनास सामाजिक विकास संस्थाले केही सहयोग गरेको छ ।- **कृष्ण खनाल, बुटवल**

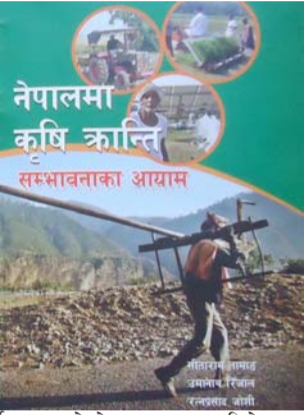
जिल्ला निस्किएका कृषि मन्त्री जर्मन पुगे !

काठमाडौं । किसानका समस्याहरू बुझ्नका लागि मन्त्री, सचिव, सहसचिव एवं उपसचिवहरू समेतको नेतृत्वमा विभिन्न जिल्लाहरूमा जाने हल्ला खल्ला गरेका कृषि मन्त्री हरिबोल प्रसाद गजुरेल यतिखेर जर्मन तिर हानिएका छन् । किसानहरूले भोग्नु परेको पीडा, भोगाई र गुनासा समेत सुन्ने गरी देश दौडाहामा निस्किएका मन्त्री हरिबोल गजुरेल सल्यानबाट फर्केर एक्कासी जर्मन सुईकुट्टा ठोकेका छन् ।

विदेशी दातृ निकायको निमन्त्रणा भन्दै किसानका गुनासा सुन्न जिल्ला दौडाहामा निस्किएका कृषि मन्त्री गजुरेल जर्मन दौडाहामा सामेल भएपछि मन्त्रीको जिल्ला भ्रमण अर्थहिन र समय कटाउने नियमले मात्र भएको आरोप लाग्न थालेको छ । किसानहरूको गुनासा र समस्या सुन्न तराईका जिल्ला सहित पहाडी जिल्लामा पुग्ने भनिएको भएपनि जिल्लामा भन्दा जर्मन घुम्न हिडेपछि कृषि विज्ञहरू अचम्भित भएका छन् । विदेशी निमन्त्रणा जर्मन पुगेका कृषि मन्त्री आगामी ५ गते मात्र नेपाल आईपुग्ने छन् ।

नेपालमा कृषि क्रान्ति सम्भावना र नयाँ आयाम सार्वजनिक

काठमाडौं । फोरम फर एग्रारियन कन्सर्न एण्ड स्टडिज इन नेपाल (फ्याक्ट नेपाल) नामक संस्थागले नेपालमा कृषि क्रान्ति सम्भावना र नयाँ आयाम नामक पुस्तक यतिखेर बजारमा ल्याएको छ । दुई तिहाई भन्दा अधिक जनसमुदाय संलग्न कृषिकार्यले ग्राहस्थ उत्पादनमा एकतिहाई भन्दा कम योगदान गरेको छ । तैपनि कृषिकर्मप्रति लगाव एवं उत्प्रेरणको कमी भएर लाखौंको संख्यामा युवा जनसंख्या वैदेशिक रोजगारीमा भौतारिरहेको अवस्थामा तिनले पठाएको विप्रेषणले नै

अथन्त्र धानको मूल्यांकन गरिदो छ । भूमिहिन किसान, वेदार्ताका मोही, सुकुम्बासी, सीमान्तकृत दलित एवं आदिवासीहरूसंग खेतीगर्ने पर्याप्त जग्गाको त कुरै छँदैन धेरैसंग बसोबासको जग्गा पनि छैन । ऐलानी पर्ति, गुठी, गाउब्लक, विद्यालयका जग्गा बाभो जमिन, पोखरी डील, बगर एवं सीमान्त भूमिमा बसोबास गरिरहेका निमुखा जनतालाई अतिक्रमणको आरोप लगाई वेदखल गर्ने बसोबासबाट हटाउने क्रम बढेको छ । उपर्युक्त भूमि र कृषि कर्ममा आधारित जीवन पद्धति अंगालेका समुदायलाई कृषि कर्मकालागि जमिनमाथिको पहुँच र स्वामित्व स्थापित गर्दै स्वभिमानको जीवन जिउने र उत्पादन कार्यसमेतकालागि उत्प्रेरणको अभिवृद्धि गर्न वैज्ञानिक एवं क्रान्तिकारी भूमि सुधारको माध्यमद्वारा व्यवस्थापन गर्ने काम कृषि अर्थ तन्त्रको आधुनिकिकरण र रूपान्तरणका लागि आधारभूत एवं प्राथमिक कार्यलाई सो पुस्तकले चर्चा गर्न खोजेको छ ।

कृषिभूमिमा हदवन्दी, मोहियानीहक, कृषिविकासका योजना कार्यक्रम, कृषिको वीस वर्षे संभावित योजना कृषि विकास रणनीति, भूमिसुधार आयोगका प्रतिवेदन, आदि सरकारी योजना नीति एवं कार्यक्रमहरूले मात्र कृषि र भूमिको आमूल रूपान्तरणकालागि न्यायपूर्ण प्रणालीको व्यवस्था सम्भव हुँदैन भन्ने कुरा हालसम्मका अनुभवले देखाएका छन् । वैज्ञानिक भूमिसुधार सहितको आमूल रूपान्तरणको कार्यक्रम, योजना निर्माण र कार्यन्वयनमा विद्यमान राज्य संयन्त्रको वागडोर समातेर वसेका पहुँचवला जनप्रतिनिधिहरू र कर्मचारी संयन्त्र नै बाधक रहिआएको यथार्थ पनि छल्लै छ । नीति निमाणका तहमा अनुपस्थित जमिनदारको प्रभाव र

पकडले गर्दा कृषि क्षेत्रको सुधार र रूपान्तरणका प्रयासहरू कागजी घोडामा सीमित रहेर यथार्थमा पुरानै अवस्था हालसम्म रहेका चर्चा पुस्तकमा पूर्व प्रधानमन्त्री डा. बाबुराम भट्टराईदेखि सीताराम तामाङसम्मले गरेका छन् ।

नेपाल जस्तो विश्वका कम विकसित गरीब मुलुकहरूको श्रेणीमा पर्ने राज्यमा कृषिकर्म नै अर्थतन्त्रको मुख्य आधार, मेरुदण्ड वा संचालन श्रोत रहिआएको छ । जल, जमिन र जंगलमा जीवनका अत्यवश्यक आधारहरूको उत्पादन र व्यवस्थापन गरेर दुखेसोमा जनसमुदायले निर्वाह गरिरहेका छन् । प्राकृतिक श्रोतका दृष्टिले प्रचुर सम्भावना भएता पनि अर्थराजनीतिक अवस्थाको विकास विश्व समुदायको दाजोमा कमजोर हुनका धेरै कारकहरू मध्ये भूमि र कृषिको अधिकतम उत्पादकत्व वृद्धिका लागि आवश्यक व्यवस्थापन, पुजी र प्रविधिको विकासमा कमी एवं उत्पादक जन वा श्रम शक्तिको उत्प्रेणाकालागि उत्पादनका साधनमाथिको पहुँच र स्वामित्वमा विभेद भैरहेको मुख्य छन् । सदियौदेखि चल्दै आएको सामन्ती उत्पादन सम्बन्ध कृषि र भूमिमा विद्यमान छ । प्रजातान्त्रिक आन्दोलनका श्रृंखलाहरूमा केही सकारात्मक निर्णय र उपलब्धी भएता पनि आधारभूत संरचनामा आमूल परिवर्तन र रूपान्तरण हुन सकेको छैन । समयको प्रवाहसँगै विश्व अर्थराजनीतिको भूमंडलीकरण र विश्व पुजीवादको नवउदारवादी प्रभाव विस्तारले नयाँ गतिरोधहरू वेहेनु घटना क्रमलाई समेत पुस्तकले बाहिर ल्याउने प्रयास गरेको छ ।

समग्रमा कृषिकर्म निर्वाहमुखी अवस्था र प्रणालीबाट गुञ्जदो छ । प्राकृतिक प्रकोप, वातावरणीय प्रदुषण, मानवीय दुरुपयोग र अतिक्रमण, भूमण्डलीय तापक्रम वृद्धि, वहुराष्ट्रिय कम्पनीहरूको व्यापार विस्तारका लागि गरिने प्रयोगशाला आदि इत्यादि कारणहरूले जमिन र कृषिको स्तर गिर्दो छ । अनुपस्थित जग्गाधनीका कारणले र श्रम शक्तिको अभावका कारणले खेतवारी बाभो रहने क्रम बढेको छ, जसले गर्दा उत्पादनमा कमी भएर खाद्यान्नको बढ्दो आयातमा निर्भर कृषिको अभ्यास र विकास बहुआयामिक, बहुविषयक र अंतरविषयक सामग्रीक विधि पद्धति अपनाएर गरिने कार्यहो । परम्परा, सीप र विज्ञान प्रविधिको सन्तुलित समायोगबाट नै कृषि विकास संभव हुन्छ । नेपाल जस्तो कम विकसित मुलुकमा परम्परा वा संकार हावि रहेको र आधुनिक मानवतावादी समतामूलक र विज्ञान प्रविधिको प्रयोग कमजोर रहेको अवस्थाले नै कृषि विकासमा प्रतिकूल असर परेको छ । सामन्ती र नवउदारवादी विस्तार अन्तर्गतको दलाल पुजीवादी प्रकृया र प्रभावलाई निर्मूल गर्नु आवश्यक छ । भूमिको वैज्ञानिक मापन, मूल्यांकन, वर्गीकरण र विश्लेषणमा आधारित भूमि र कृषिका योजना, कार्यक्रम निर्माण र

नेपालको संविधानमादलितको अधिकार

नेपालको संविधानमादलितको हक अधिकार देहायबमोजिम व्यवस्था गरिएको छ ।

- सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गर्ने । सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने राज्यको राजनीतिक उद्देश्य हुने ।
- सामान्य कानूनको प्रयोगमा उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति वा अन्य कुनै आधारमा भेदभाव नगरिने ।
- सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छाएका महिला, दलित, लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- कुनै व्यक्तिलाई उत्पत्ति, जात, जाति, समुदाय, पेशा, व्यवसाय वा शारीरिक अवस्थाको आधारमा कुनै निजी तथा सार्वजनिक स्थानमा कुनै प्रकारको छुवाछूत वा भेदभाव नगरिने ।
- कुनै वस्तु, सेवा वा सुविधा उत्पादन वा वितरण गर्दा त्यस्तो वस्तु, सेवा वा सुविधा कुनै खास जात वा जातिको व्यक्तिलाई खरीद वा प्राप्त गर्नबाट रोक लगाइने वा त्यस्तो वस्तु, सेवा वा सुविधा कुनै खास जात वा जातिको व्यक्तिलाई मात्र विक्री वितरण वा प्रदान नगरिने ।
- उत्पत्ति, जात, जाति वा शारीरिक अवस्थाको आधारमा कुनै व्यक्ति वा समुदायलाई उच्च वा नीच दर्शाउने, जात, जाति वा छुवाछूतको आधारमा सामाजिक भेदभावलाई न्यायोचित ठान्ने वा छुवाछूत तथा जातीय उच्चता वा घृणामा आधारित विचारको प्रचार प्रसार गर्न वा जातीय विभेदलाई कुनै किसिमले प्रोत्साहन गर्न नपाइने ।
- जातीय आधारमा छुवाछूत गरी वा नगरी कार्यस्थलमा कुनै प्रकारको भेदभाव गर्न नपाइने ।
- सबै प्रकारका छुवाछूत तथा भेदभाव जन्य कार्य गम्भीर सामाजिक अपराधका रूपमा दण्डनीय हुने र पीडितले क्षतिपूर्ति पाउने ।
- दलितले राज्यका सबै निकायमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुन पाउने ।
- दलित समुदायले आफ्नो परम्परागत पेशा, ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोग, संरक्षण र विकास गर्न पाउने ।
- सार्वजनिक सेवा लगायतका रोजगारीका अन्य क्षेत्रमा दलित समुदायको सशक्तीकरण, प्रतिनिधित्व र सहभागिताका लागि विशेष व्यवस्था गरिने ।
- दलित विद्यार्थीलाई प्राथमिकदेखि उच्च शिक्षासम्म छात्रवृत्ति सहित निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिने ।
- प्राविधिक र व्यावसायिक उच्च शिक्षामा दलितका लागि विशेष व्यवस्था गरिने ।
- दलित समुदायलाई स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्न विशेष व्यवस्था गरिने ।
- दलित समुदायका परम्परागत पेशासाग सम्बन्धित आधुनिक व्यवसायमा उनीहरूलाई प्राथमिकता दिई त्यसका लागि आवश्यक पर्ने सीप र श्रोत उपलब्ध गराइने ।
- भूमिहीन दलितलाई एकपटक जमीन उपलब्ध गराइने र आवासविहीन दलितलाई बसोबासको व्यवस्था गरिने ।
- दलित समुदायलाई प्राप्त सुविधा दलित महिला, पुरुष र सबै समुदायका दलितले समानुपातिक रूपमा पाउने गरी न्यायोचित वितरण गरिने ।
- सामाजिक रूपले पिछ्छा परेका महिला, दलित समेतले समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागि हुन पाउने सामाजिक न्यायको हक हुने ।
- समाजमा विद्यमान धर्म, प्राथा, परम्परा, रीति तथा संस्कारका नाममा हुने सबै प्रकारका विभेद, असमानता, शोषण र अन्यायको अन्त्य गर्ने ।
- हरवा, चरवा, हलिया, भूमिहीन, सुकुम्बासीहरूको पहिचान गरी बसोबासका लागि घर घडेरी तथा जीविकोपार्जनका लागि कृषियोग्य जमीन वा रोजगारीको व्यवस्था गर्दै पुनःस्थापना गर्ने ।
- उत्पीडित तथा पिछ्छाएको क्षेत्रका नागरिकको संरक्षण, उत्थान, सशक्तीकरण, विकास र आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका अवसर तथा लाभका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दा सबै लिंग, क्षेत्र र समुदायभित्रका आर्थिक रूपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने ।
- समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली बमोजिम हुने प्रतिनिधि सभा र प्रदेश सभाको निर्वाचनका लागि राजनीतिक दलले उम्मेदवारी दिँदा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गर्ने ।
- राष्ट्रिय सभामा प्रत्येक प्रदेशबाट कम्तीमा एक जना दलित निर्वाचित गर्नु पर्ने ।
- गाउँ कार्यपालिकामा दलित वा अल्पसंख्यक समुदायबाट गाउँ सभाले निर्वाचित गरेका दुईजना सदस्य रहने ।
- नगर कार्यपालिकामा दलित वा अल्पसंख्यक समुदायबाट नगर सभाले निर्वाचित गरेका तीनजना सदस्य रहने ।
- जिल्ला समन्वय समितिमा दलित वा अल्पसंख्यकबाट जिल्ला सभाले निर्वाचित गरेको कम्तीमा एक जना सदस्य रहने ।
- राष्ट्रिय दलित आयोग संवैधानिक निकायको रूपमा रहने र सोको अध्यक्ष र सदस्यहरू दलित मात्र रहने ।
- राष्ट्रिय दलित आयोगले आवश्यकता अनुसार प्रदेशमा कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने ।
- नेपाली सेनामा दलित समेतको प्रवेश समानता र समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गरिने ।
- नेपाली राजदूत र विशेष प्रतिनिधिसमावेशी सिद्धान्तको आधारमा नियुक्ति गरिने ।
- संवैधानिक अंग र निकायका पदमा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा नियुक्ति गरिने ।

नेपाल सरकार
कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

नेपाल सरकार
सूचना तथा सञ्चार प्रविधि मन्त्रालय
सूचना विभाग

करोडौं मह भारतबाट आयात

चितवन । जिल्ला कृषि कार्यालय चितवनले सरकारको युवा लक्षित स्वरोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गरेपछि किसान मौरीपालनतर्फ आकर्षित भएका छन् । पशुपालन, तरकारी खेतीसँगै कृषि विकास मन्त्रालयको स्वरोजगार कार्यक्रम मौरीपालक किसानमा पनि केन्द्रित हुन थालेपछि यस व्यवसायप्रतिको आकर्षण बढेर गएको छ । गतवर्षबाट मौरीपालक कृषकलाई स्वरोजगार कार्यक्रमअन्तर्गत सहयोग गर्न थालिएको जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले जनाएको छ ।

यसका अतिरिक्त विदेशी दातृ संस्था र सरकारी निकायहरूले पनि मौरीपालक किसानलाई सहयोग गर्न थालेका देखिन्छन् । जर्मन नियोग, सरकारको व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना र कृषि विकास मन्त्रालयअन्तर्गतको रिजम परियोजनाले पनि किसान लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरेपछि यसतर्फको आकर्षण बढेको हो ।

थोरै लगानीमा समेत व्यवसाय गर्न सकिने भएकाले किसानको मौरीपालनमा आकर्षण बढेको हो । मौरीको प्रतिधार रु १० हजारमा किन्न सकिन्छ, यसैले थोरै लगानी गर्ने किसानले पनि सहजै यो व्यवसाय गर्न सकेका भएकाले पनि आकर्षण बढेको जिल्ला कृषि कार्यालयले जनाएको छ ।

किसानले अप्रशोधित मह प्रतिकिलो रु ३०० मा विक्री गर्छन् भने बजारमा खुल्ला मूल्य रु ५०० रहेको छ । नेपालमा उत्पादित सेरेना जातको मह गाउमै खपत हुने गर्दछ भने मेलिफेरा जातको मह मात्र बजारमा आउने गर्दछ । किसानका अनुसार मेलिफेरा एक धारमा वर्षमा ४० किलोदेखि ६० किलो उत्पादन हुन्छ भने सेरेना पाच किलोको हाराहारीमा मात्र उत्पादन हुने गर्दछ । नेपालमा उत्पादन भएको महले माग पूरा हुन नसकेपछि अहिले पनि भारतबाट करोडौं मूल्य बराबरको मह आयात हुँदै आएको छ ।

कृषि उत्पादन बृद्धि गर्नका लागि सदैव प्रयोग गर्नुहोस् लुम्बिको भोल मल

All Nepalese Tea & Coffee Center, Kupondol, Phone: 5535457, 5548201

Emu Meat and its nutritional potential

An emu is a large flightless bird native to Australia. It stands up to 6 feet tall and can weigh over 100 pounds. In fact, the emu is the second tallest bird in the world, behind the ostrich. Many aspects of the emu are unique including their meat; the oil derived from their fat; and their eggshells. Even though emus are birds, raw emu meat has a dark red color and looks similar to wild pig when cooked. Emu oil is rich in skin nourishing fatty acids including oleic, linoleic, and linolenic to name a few.

Emu oil has found a niche within the health and beauty care industry due to its benefit to the skin and to its anti-inflammatory properties. Emu eggshells are prized for their beautiful dark green color, unusual shell texture, and their jumbo size of about 5-7" long & 10-14" around. Emu meat is a rich source of protein and typically has a better nutritional profile than other lean meats. For example, one 3-ounce serving of emu meat provides 23 grams of protein and only 110 calories, half the calories found in a similar size serving of beef.

Furthermore, the total fat and saturated fat content of emu is only 1/10 of that contained in beef. In fact, the American Heart Association recommends consumption of emu meat because it is "very low in total fat, saturated fat, cholesterol and sodium" 6. Based on data from the United State Department of Agriculture and the University of Wisconsin, compared to other meats, Emu meat has:

- o Fewer calories
- o More protein
- o Much less fat than any meat; 1/4 the fat of beef and 1/2 the fat of elk and venison
- o Less saturated fat
- o Low cholesterol levels
- o More iron
- o Less sodium
- o More potassium
- o More of the Vitamins A, D, & E

Based on the nutritional profile of emu meat, it is

ounce-for-ounce the best meat source for athletes. Emu meat is low in calories and fat, which helps the athlete maintain a healthy body weight.

The high protein content of emu meat helps the athlete maintain lean body mass during heavy training and helps recovery and strengthens immunity between training sessions. One notable benefit of emu meat is that the iron content is about twice as high as in other meats. One serving of emu meat provides about 25% of the iron needed each day. This is a notable distinction since about 30% of men and 80% of women athletes have an iron deficiency.

Since iron is needed to make hemoglobin which is found in red blood cells and which aids in oxygen transportation throughout the body. Iron-deficiency anemia can cause numerous problems for the athlete including fatigue, shortness of breath, impaired performance, appetite loss and lowered immunity. By regularly eating emu meat, in combination with a broad variety of foods naturally rich in whole food vitamins such as dairy, whole grains, phytonutrients rich fruits and vegetables, legumes, nuts and seeds, daily iron needs will be easily met even during the heaviest training and competition periods.

Although it resembles a bird, the emu is from the ratite family and is a cousin of the ostrich. The red meat of the emu has been

Dr. Kedar Karki

consumed in Australia for thousands of years. Emus are raised without the use of antibiotics or growth hormones. Today's consumers are seeking healthier diets, but they don't want to sacrifice taste.

Because it is low in fat and high in nutritional value, emu meat helps to meet the needs for this growing market. Emu meat is an excellent alternative for health-conscious consumers who love the taste of beef. The red emu meat is similar in taste and texture to lean beef, but lower in cholesterol, fat, and calories. The tenderness and texture of emu meat enables it to be prepared in a variety of ways. It is best prepared lightly grilled or pan fried. The American Heart Association recognizes emu meat as a healthy alternative to beef. Emu meat is higher in iron, protein and Vitamin C than beef and has the equivalent fat and cholesterol of poultry. Emu meat is extremely low-fat, containing only 3 grams per 3.5 ounce serving. The fat is 43 percent monounsaturated, which lowers the "bad" cholesterol.

Cardamom worth Rs 5 billion produced

Taplejung : Taplejung district has produced 2,410 metric tonnes of cardamom worth Rs 5 billion this year.

According to the District Agriculture Development Office, the production increased by 1,000 metric tonnes this year as against the total production of 1,410 metric tonnes of cardamom last year.

Price of per maund (around 42 kg) cardamom is Rs 90,000-Rs 92,000 in the local market. With the increase of cardamom production, income of farmers has also increased. Cardamom is known as black gold.

Horticulture Development Officer, Umesh Raut, said that the district has produced 2,410 kgs of cardamom this year and the price of each kg of cardamom is Rs 2,300. Cardamom is produced on 4,500 hectares of land in the district. A total of Rs 3.70 billion entered in the district from the sale of cardamom as against Rs 3.15 billion in the last fiscal year 2070/71 BS.

JICA's Knowledge Co-Creation Program

Japan . JICA is supporting developing countries including Nepal continually. In the Development Cooperation Charter of Japan, it has been mentioned that "In its development cooperation, Japan has maintained the spirit of jointly creating things that suit partner countries while respecting ownership, intentions and intrinsic characteristics of the country concerned based on a field-oriented approach through dialogue and collaboration. It has also maintained the approach of building reciprocal relationships with developing countries in which both sides learn from each other and grow and develop together." It was believed that KCCP will serve as a center of mutual learning process.

Under this KCCP, "Local Industry Development in Agricultural Regions by Strengthening Capacity of

Management and Marketing" is going on at JICA Center Obihiro, Japan from 13 January 2016 and will run till 13 February 2016. In the training JICA has invited 18 participants from 16 Countries including Nepal. Nepal has nominated Mr. Arun GC from Ministry of Agricultural Development to participate in the program. Other participants countries are Albania, Algeria, Armenia, Bangladesh, Cambodia, Cote D' Ivoire, El Salvador, Georgia, India, Laos, Mongolia, Nigeria, Peru, South Africa and Zambia.

The main objective of the program is to capacitate central and local governments and personnel for income generation in rural area. The training course has been designed to impart marketing knowledge and skills which was found main reason behind not achieving desired level of satisfaction in One Village One Product like useful programs. By the same time, participating countries will share their experiences and good practices. Nepal has already presented its country paper in the program to share its current agriculture systems.

Agriculture fair in remote Parbat village

The folks from Ranipani, Barrachaur, Shaligram, Urampokhara, Hoshrangdi and other VDCs have visited the event for the sale of their agricultural products and to purchase the needed goods that are available in the three-day-long fair. Over 20,000 locals are expected to benefit from the fair, it is said.

The fair organised by the Namuna Agriculture Cooperative has aimed at promoting the sales of the seasonal and non-seasonal agricultural commodities produced in the local areas.

Likewise, the Agricultural Development Office, Parbat, has also distributed the seeds for free to the farmers as well as the technicians conducted the tests of the crops.

Senior Agricultural Development Officer Basudev Regmi said that some 400 farmers were provided with vegetables seeds on Friday.

Coordinator of the fair organising committee, Ram Prasad Parajuli, said that more than three dozen stalls of locally produced agricultural goods including of coffee, tomato, beans, cauliflower, cabbage, chilly, papaya, orange, lemon, pumpkin and others are kept in the festival.

Besides the agricultural products, the national-level folk singers and artists have performed different cultural shows.

बाणिज्य...

कारण एजेण्ट खडा गरेको र किसानहरु ठगि गरिरहेको बताएका छन्। बाणिज्य बैंक जस्ता सरकारी बैंकले के साँच्चै नै कृषि ऋण प्रवाह गर्नका लागि एजेण्ट नै खडा गरेका हुन् त? यस विषयमा राष्ट्रिय बाणिज्य बैंक प्रवक्ता र सरोकारवाला व्यक्तिसंग सम्पर्क गर्दा सम्पर्क हुन सकिरहेको छैन।

किसान..

केही समय सेवा प्रदान गरेको भएपनि अहिले १६६०५६५२९९९ नम्बर सञ्चालनमा आएको देखिँदै न। किसानहरुले आफूलाई कुनै समस्या पर्नासाथ फोन गरेर समाधानका लागि उपाय पाउन सकेका छैनन्। जिल्लामा रहेको कृषि कार्यालयहरुले पनि यस्तै खालका टोल फ्रि नम्बर स्थापना गरेका देखिन्छन्। तर त्यस्ता टोल फ्रि नम्बरहरु हात्तिका देखाउने दाँत जस्तो मात्र भएको छ। किसानहरुलाई तत्काल आईपर्ने समस्या समाधान गर्नका लागि प्रविधिको विस्तारसंगै रोग कीरा तथा अन्य जानकारी गराउनका लागि यस्ता किसानमय कार्यक्रम ल्याउन कृषि विकास मन्त्रालय अझै पनि सशक्त रूपमा लाग्न सकेको देखिँदै न। केही समय अगाडि खुलेको माथि उल्लेखित टोल फ्रि नम्बरपनि हाल सञ्चालनमा नहुनुले विगतमा नम्बर कण्ठस्थ पार्न लगाएर अहिले सेवा नपाउंदा किसानहरु पटक पटक भुकिएका छन् अनि हैरानी पनि व्यहोर्नु परेको छ। त्यसकारण किसानका नाममा बाहिरबाट आर्थिक सहयोग पाए काम गर्ने र आर्थिक सहयोग नपाए सेवा नै बन्द गर्ने जस्तो कार्य माथि पनि सरोकारवाला निकायले निगरानी बढाउने कि?

कालीमाटी...

सडक पेटी मिचेर टहरा बनाएको छ। भने सो पेटीमा व्यवसाय गरेर बसे काहरुसंग क्लवका नाममा मासिक ७ हजारदेखि माथि नै असुल्ने गरेको बताइएको छ। सो रकम न त सरकारी खातामा जान्छ। न त कालीमाटी तरकारी बजार विकास समितिको खातामा नै जाने गरेको छ। कालीमाटी तरकारी बजारमा वर्षौं देखि भईरहेको यस्तो हर्कत रोकन कृषि विकास मन्त्रालयमा जाने कुनै पनि मन्त्रीले सकेका छैनन्। क्रान्तिकारी कृषि मन्त्री हरिबोल पसाद गजुरे लले कालीमाटी

तरकारी बजार भित्र भएको अनियमितता र सडकपेटी कब्जा गरेर बनाइएका टहरा हटाउने हैसियत राख्लान् कि नराख्लान्। कालीमाटी तरकारी बजारमा नक्कली व्यापारीहरु खडा बजार पसल कवल पनि समितिबाट ठेकेदार र ठेकेदारबाट व्यवसायीका नाईके र मात्र व्यवसायीहरुले पसल राखेको देखिन्छ। बजार समितिले पाउने रकमको तीन गुणाभन्दा बढी असुलेर पसल कवल विक्री हुँदा पनि सम्बन्धित मन्त्रालय कृषि विकास मन्त्रालयले कडाई गर्न सकेको छैन। यस तर्फ मन्त्रालयले ध्यान दिनु अत्यन्तै आवश्यक छ।

व्यवसायिक टिमुरखेती विस्तार, दश मुरी बिक्री

म्याग्दी। म्याग्दीको बेनी नगरपालिका-१० तोरीपानी टिमुर गाउँको रूपमा विकास हुन थालेको छ। गाउँघरमा खेर गएका जग्गा जमिनमा मसलेदार फल टिमुरखेती विस्तार गर्ने अभियानले तोरीपानी टिमुर गाउँको रूपमा विकास हुनलागेको हो। तोरीपानीसंगै डावा, काफलबोट, धुपिबोट, ढोलठान, नेप्टेचौर, गिठिनीलगायतका ठाउँमा व्यवसायिक टिमुरखेती गर्ने लहर चलेको स्थानीय युवा सागर बानीयाले बताए।

भुमिसिद्ध टिमुर कृषक समूहका अध्यक्षसमेत रहेका बानीयाले टिमुरको माग बढेको र आम्दानी समेत राम्रो हुने भएकाले कृषक टिमुरखेतीमा लागेको बताए। य क्षेत्रका भण्डै १०० घरघुरी टिमुरखेतीमा लगेका छन्। “ केही

र गाउँघरका जस्तोसुकै बाली कान्ला वा पाखोमा पनि हुने भएकाले यसप्रतिको आकर्षण बढेको स्थानीय कृषक ईव गिरीले बताए। राम्रो उत्पादन हुने वर्षमा एउटै बोटबाट १५ पाथीसम्म टिमुर सड्कलन गर्न सकिने कृषक बताउछन्। पहिले अन्नसाग साट्ने र न्यून रकममा बिक्री हुने टिमुरबाट अहिले कृषकले आकर्षक आम्दानी गर्न थालेका छन्। तोरीपानी क्षेत्र म्याग्दीमा सबैभन्दा धेरै टिमुर उत्पादन हुने ठाउँको रूपमा चिनिन्छ।

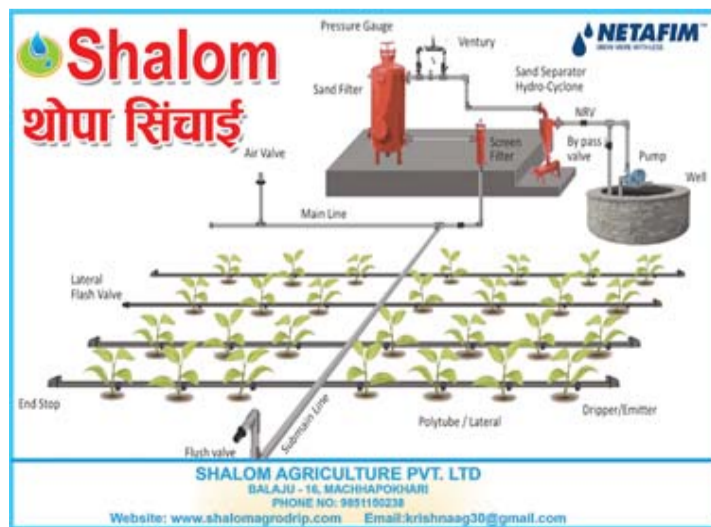
धेरै सिंचाइ र मलको आवश्यकता नपर्ने टिमुरखेतीबाट भएको आम्दानीले घरखर्च चलाउन र छोराछोरी पढाउन सहयोग मिलेको स्थानीयवासी रेउमाया परियारको छ। नगद आम्दानी हुनथालेपछि तोरीपानीवासीले सामुदायिक वन,

वर्ष अगाडिसम्म टिमुरको महत्वबारे समुदायमा जानकारी थिएन, अहिले टिमुर खरिद गर्न व्यापारी घरमै आउन थालेपछि कृषक थप उत्साहित बनेका छन्, अध्यक्ष बानीयाले बताए। ' तोरीपानीमा रहेको भुमिसिद्ध टिमुर कृषक समूहमा आवद्ध कृषकले यो वर्ष १० मुरी टिमुर बिक्री गरेका छन्।

खरिदका लागि घरदैलोमा पुगेका व्यवसायीले प्रतिपाथि रु एकहजार २०० देखि रु एक हजार ६०० सम्ममा टिमुर खरिद गरेको अध्यक्ष बानीयाले जानकारी दिए। टिमुरलाई धेरै मेहेनत पनि गर्नु नपर्ने

खाली पाखो र उपयोग विहीन खेतबारीमा टिमुरका बोट लगाएका छन्। जडीबुटीको रूपमा पनि प्रयोग हुने टिमुरखेतीको विस्तार र बजारीकरणका लागि म्याग्दी उद्योग वाणिज्य सङ्घ, जिल्ला वन कार्यालय, लिबर्डलगायतका सङ्घ संस्थाले सहयोग गरेको छ। म्याग्दी उद्योग वाणिज्य सङ्घमार्फत सरकारले एक गाउँ एक उत्पादन कार्यक्रम अन्तर्गत जिल्लामा टिमुरखेतीलाई छनोट गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरेपछि म्याग्दी जिल्लामा टिमुरखेतीको विस्तार र प्रवर्द्धनमा टेवा पुगेको छ।

कृषि महोत्सवमा कृषकको घुइँचो

पर्वत। दक्षिण पर्वतको रानीपानी गाविसमा पहिलोपटक सञ्चालन गरिएको कृषि महोत्सवमा कृषकको घुइँचो लागेको छ।

जिल्लाकै पहिलो यो महोत्सवमा कृषिजन्य वस्तु खरिद गर्ने र आम्दानी उत्पादन बिक्री गर्ने कृषकको घुइँचो लागेको हो। तीन दिनसम्म हुने महोत्सवमा रानीपानी, वहाकी, बराचौर, शालिग्राम, उरामपोखरा, होश्राङ्दीलगायतका गाविसका कृषक सहभागी भइरहेका छन्।

मौसमी तथा बेमौसमी कृषिउपजको प्रदर्शन र बिक्री तथा प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले स्थानीय नमुना कृषि सहकारी संस्था लिमिटेडले महोत्सव आयोजना गरेको हो। महोत्सवबाट दक्षिण क्षेत्रका २० हजारभन्दा बढी कृषक लाभान्वित हुने अपेक्षा गरिएको छ।

सोही अवसरमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय पर्वतले बाली विरुवाको परीक्षण र निःशुल्क बीउ वितरण गरेको छ। शुक्रबार मात्रै करिब ४०० कृषकलाई तरकारीको बीउ वितरण गरिएको थियो। वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत वासुदेव रेग्मीका अनुसार काक्रा, धिरोला, ४० दिने मूला, करेला, भिन्डी, काउली, बन्दा, रायो, टमाटरलगायतका विउ कृषकलाई वितरण गरिएको हो।

महोत्सवमा कृषकले उत्पादन गरेको कफी, टमाटर, मूला, सिमी, काउली, बन्दा, रायो, ब्रोकाउली, खुर्सानी, मेवा, सुन्तला, कागती, फर्सीलगायत तीन दर्जनभन्दा कृषिजन्य उत्पादनको प्रदर्शन तथा बिक्री गरिएको मूल संयोजक रामप्रसाद पराजुलीले जानकारी दिए।

गेग्रान जग्गामा लहलह बाली फलाए युवाले

बर्दिवास। जांगर र लगन भएपछि कुनै काम असम्भव हुँदैन भन्ने उदाहरण महोत्तरी जिल्लाको भड्गाहाका युवाले गेग्रान हुड्गे जग्गामा लहलह बाली फलाएर चरितार्थ गरेका छन्। भड्गाहाको रामनगर बस्तीका १८ देखि ३५ वर्ष उमेर समूहका युवाले वैशाख याममा दुबोसमेत मर्ने गेग्रान हुड्गे जग्गामा आफ्नो पौरखले कुनाकुनामा पानी पुऱ्याएर लहलह बाली फलाएपछि उनीहरू आफ्ना गाउँलेबीच उदाहरण बनेका हुन्।

जिल्ला कृषि विकास कार्यालय महोत्तरीको प्रेरणाले श्री गढीमाई कृषि सहकारी संस्था गठन गरी दिलोज्यानले खेतीमा लागेका युवाले केही वर्षभित्रै गरेका प्रगति सबैका लागि उदाहरणीय बनेको छ। संस्थामा आवद्ध युवाले रातु नदीले पुरेको बलौटे, गेग्रान जग्गामा खनजोत गरी पसिना बगाएर हराभरा बनाएपछि बस्तीका युवा सबैका लागि उदाहरणीय बनेका हुन्।

कार्यालयकै प्राविधिक र आर्थिक सहयोगमा बोरिङ जडान गरी १० वटा मोटर लगाएर पर्ति, बलौटे र हुड्ग्यान जग्गाको सबै ठाउँमा पानी पुऱ्याएपछि जुनसुकै बाली मर्ने लोभ्याउने गरी लहलहाएको छ। यिनको पौरख देख्दा बाटो हिाड्ने बटुवासमेत प्रफुल्लित हुँदै उनीहरूको मेहनतबाट दड्ग पर्ने गरेका सो बस्तीका ८५ वर्षीय वृद्ध श्रीनारायण साहले बताए।

खेतीमा लागेका उत्साही युवाले जडान गरेका बोरिङ र मोटरबाट १० विगाह जग्गा सिञ्चित हुने गरेको छ। आफूहरूले कृषि विज्ञको सल्लाहबाट पाच वर्षअघि सुरु गरेका मौसमी र बेमौसमी तरकारीखेतीले राम्रो आम्दानी दिन थालेपछि खेतीको क्षेत्रफल बढाउदै लिएको संस्थाका अध्यक्ष सत्यनारायण यादव बताउछन्।

सुरुमा जग्गा लिज (ठेक्का) मा लिएर खेती सुरु गरेका सो संस्थामा आवद्ध युवाले अब आफ्नै आर्जनले जग्गासमेत जोडेर विदेश कमाउन जानेलाई थकथक बनाएको देख्दा सन्तोष लाग्ने गरेको सो बस्तीका बूढापाका बताउछन्।

आफ्नै गाउँमा जहान परिवारसागै बसेर दौतरीले गरेको पौरख देखेपछि कामकै लागि विदेश जान राहदानी बनाएका युवा पनि खेतीतिर लागेका छन्। समूहमा आवद्ध साथीले केही वर्षभित्रै खेतीबाट गरेको प्रगतिले अब आफू पनि विदेश जाने कुरा छाडेर खेतीबारीकै काममा लाग्ने टुङ्गोमा पुगेको सो बस्तीका रामजी यादवले बताए। विदेश जाने निर्णय त्यागेर तरकारीखेती सुरु गरेका यादव छोटा अवधिमा गाउँका उद्यमी किसानमा गनिन थालेका सो बस्तीकै पाका किसान ६५ वर्षीय इस्लाम राइनको मूल्याङ्कन छ।

अर्काको पाँच कठ्ठा जग्गा ठेक्कामा लिएर तरकारीखेती सुरु गरेका संस्थामा आवद्ध चन्देश्वर राय दनुवारले खेतीकै पौरखले पाच वर्षभित्रै जहान परिवारको लालनपालन गरेर १० कठ्ठा जग्गा जोडेका छन्। घरको गरिबीले दिक्क भएर विदेश जाने निर्णय गर्दै राहदानीसमेत बनाएका दनुवारले गाउँकै साहुले ऋण नपत्याएपछि आफूले भाडामा जग्गा लिएर खेती सुरु गरेको बताए।

दिनरात नभनी आफूले गरेको मेहनतले राम्रो सफलता पाएर जहान परिवार पाल्दै गाउँघरमा अर्कालाई मर्का पर्दा सहयोग गर्न पाएर सन्तोष लाग्ने गरेको उनको भनाइ छ। गाउँका धनीमानीमा गनिनेका छोराछोरीसागै आफ्ना छोराछोरीलाई पनि राम्रो शिक्षा दिन सकिनेकामा सन्तोष लाग्ने गरेको संस्थामा आवद्ध किसान बताउछन्। युवा किसानले खेतीसागै पशुपालनसमेत गर्न थालेपछि जग्गामा चाहिने मलमा पनि आत्मनिर्भर बन्दै गएको बताइएको छ।

हाम्रो पहिचानका लागि विभागको विकल्प अरु केही पनि हुन सक्दैन

रमानन्द मिश्र
अध्यक्ष
मत्स्य समाज नेपाल

० कृषि विकास मन्त्रालय विभाजन पछि मत्स्य सेवा शुरुमा पशु विकासमा पुग्यो अहिले कृषिमा आयो नि ?

मन्त्रालय विभाजन हुनु पर्ने थियो वा नहुनु पर्ने थियो भन्ने कुरा आफ्नो ठाउँमा छ। तर विभाजन भइसकेपछि माछालाई शुरुमा पशुमा लगियो र अहिले कृषिमा ल्याइयो। तर माछा भनेको न पशु हो न कृषि। यो जलभिन्न रहेका प्राणी र बनस्पतिलाई दुवैलाई हेर्ने भएको हुनाले यसलाई कृषि र पशु भित्र राख्न सकिदैन। अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा विभिन्न देशहरूमा जहाँ माछाको उत्पादन बढी छ त्यहाँ छट्टै नै मन्त्रालय रहेको छ। अधिकांश देशहरूमा यसको छट्टै अस्तित्व र महत्व रहेको छ। हाम्रो परिप्रेक्ष्यमा कुरा गर्दा समग्र कृषि भित्र माछा अटाउँछ जव कृषि र पशुलाई विभाजन गरिसकेपछि बढी पशुतिर नै देखिन्छ। किनकी अन्तर्राष्ट्रिय कानून ओआईई ले पनि माछालाई पशुको रुपमा लिएको छ। नेपालमा पनि पशु स्वास्थ्य ऐनले पशु भन्नाले माछा समेतलाई जनाउँछ भनेको छ। त्यसैगरी अन्य निकायलाई हेर्ने हो भनेपनि कृषि तथा बन विश्वविद्यालय, त्यसैगरी कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गत पनि पशु र माछालाई एकै ठाउँमा राखिएको छ।

० ऐन अनुसार त माछा पशुमा हुनु पर्ने पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास मन्त्रालय बनाउने भन्दा भन्दै किन फेरि पशुबाट कृषिमा आयो त ?

यो राजनीतिक निर्णय हो। हुनु पर्ने के

थियो भने अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य र मान्यता र देशकै अन्य निकायहरूमा जे जस्तो व्यवस्था गरिएको छ। त्यही अनुसार व्यवस्था भएको भए समन्वयमा धेरै सरल हुने थियो। त्यो हुन सकेन। त्यही कारणले पनि यस्तो भएको हो। सुन्नमा आएको छ यो विभाजन अस्थायी हो। फेरि एकीकरण हुन्छ र। तर जे भएपनि माछा क्षेत्रको एउटा पहिचान भने हामीले खोजेकै हो। यस्तो अत्यधिक सम्भावना भएको, तुलनात्मक रुपमा अन्य भन्दा लाभ भएको, व्यवसायिकता तर्फ उन्मुख रहेको यसलाई आफ्नो पहिचान स्थापित गराउनु पर्दथ्यो। त्यो नभएको नै हो। देशबाट कुपोषण हटाउन, रोजगारी प्रदान गर्दै देशको अर्थतन्त्र मजबुत मनाउने अवसर अझै पनि छ। त्यसकारण मत्स्य सेवालाई पहिचानको आवश्यकता खड्किएको छ।

० त्यसो भए मत्स्य सेवामा काम गरिरहनु भएका तपाईंहरू पहिचानको लडाइँमा हुनुहुन्छ ?

लडाइँ भन्दा पनि भावनात्मक रुपमा किन पछाडि पच्यौ त ? यति ठूलो सम्भावना भएको क्षेत्र हुँदा हुँदै पनि कुनै आयोजनामा पनि समावेश हुन गाह्रो छ। खाद्य तथा पोषण सुरक्षा आयोजना जस्तोमा पनि यसले स्थान नपाएको हो। हुन त यो वर्ष नेपाल सरकारले माछालाई अगाडि बढाउने प्रयास गर्दैछ। तर त्यति मात्र नभइकन मत्स्य नीतिको ड्राफ्ट हामीले

बनाईसकेका छौं। माछाको नेपालमा न्यून आपूर्ति छ। त्यसलाई बढाउनका लागि आयात घटाउनका लागि योजनाबद्ध रुपमा अगाडि बढ्न हामीले पेश पनि गरिसकेका छौं। तर अझै पनि सम्बोधन हुन सकिरहेको छैन।

० कृषि मन्त्रालय विभाजन पश्चात यसलाई कहिले पशु कहिले कृषि विकास मन्त्रालयमा लगिएको छ। त्यसकारण यसको पहिचानका लागि जहाँ गए पनि मत्स्य विकास विभाग बनाउंदा होला नि त ?

यो वास्तवमा आवश्यक पनि हो। २०१७ सालमा बनेको जलचर संरक्षण ऐनले उचित रुपले संगठानात्मक संरचना नभएको अवस्थाले अहिलेसम्म कार्यान्वयनको अवस्थामा आउने सकेको छैन। नियमावली समेत बन्न सकेको छैन। अब हामीले जलचर संरक्षणको जिम्मेवारी ऐनले प्राविधिकको रुपमा मत्स्य समूहका व्यक्तिहरूलाई पहिचान गरेको। मन्त्रालयगत स्तरमा हेर्ने हो भने पनि यसको जिम्मेवारी बन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत पर्न गएको छ। यस्ता चिजहरूलाई हामीले तालमेल मिलाउन सकेनौं भने अप्ठेरो हुन्छ। त्यसकारण हामीले अनुरोध गरेका छौं। जता राखे पनि ठिकै छ। तीनवटा कुरा प्रत्याभूमि गर्दिनु पर्छ। एउटा यसको पहिचानको लागि मन्त्रालय भित्र चाहे कृषि तथा मत्स्य विकास मन्त्रालय होस् वा पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास मन्त्रालय होस् एउटा नामले नै पहिचान पाओस्। दोस्रो सम्भव भएसम्म मन्त्रालय मै मत्स्य

महाशाखा स्थापित गरिदिने र तेस्रोमा विभाग बनाएर स्वायत्त निकायको रुपमा यसलाई अगाडि बढाउने भन्ने तरीकाले अगाडि जानु पर्दछ। हामी कृषि विकास विभागबाट पशु सेवा विभागमा सर्न जाने होइन। हाम्रो पहिचान मत्स्य सेवाको पहिचानका लागि संघर्ष गरिरहेका छौं।

० तर तपाईंहरूको कुरा त सुनुवाई भएन ?

मत्स्य सेवा अलि सानो निकाय छ। कृषक व्यवसायिहरू पनि आ आफ्नो काममा व्यस्त हुनुहुन्छ। उहाँहरू पनि सम्पर्कका हुनुहुन्छ, त्यत्तिकै चिन्तित हुनुहुन्छ। हाम्रो एकदमै सानो संरचना भएका कारणले गर्दा सम्भवत हाम्रो आवाज नसुनेको जस्तो लाग्छ।

० यसको मतलब ठूलो माछाले सानो माछालाई खान्छ भने जस्तै पर्नु भो होइन ?

त्यसरी नै त नभनौं। जुन रुपले पहिचान दिनु पर्ने थियो। त्यसो नभएको मात्र हो। भविष्यमा यसलाई उचित ठाउँ र वातावरण दिएर राम्ररी लैजान सकिन्छ। नामले पनि ठूलो काम गर्दछ। जहाँसुकै बसेपनि हाम्रो उदेश्य के हो भने कृषकहरूको स्तबृद्धि गर्ने, देशबाट कुपोषणलाई हटाउने, र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई बलियो गर्ने, विदेशमा गएको पैसाहरूलाई देशमा नै संचित गर्ने युवाहरूलाई बढी भन्दा बढि कृषितिर आकर्षित गर्नु हो। मत्स्य क्षेत्रले ती चिजहरूलाई विगतका

वर्षहरूदेखि सम्बोधन गरेको छ।

० यति धेरै काम भईरहेका छन् सरकारले मत्स्य सेवालाई बेवास्ता गरिरहेको देखियो। अब तपाईंहरूको संस्थाले सरकारलाई दवाव दिन सक्छ त ?

दवाव स्वरुप नै हामीले कृषि विकास मन्त्री मार्फत प्रधानमन्त्री अनुरोध पत्र दिने प्रयास गर्दैछौं। कृषि मन्त्री स्वयंले तीनवर्षे भित्र आत्मनिर्भर बनाउने पाँच वटा बस्तुमा माछालाई पनि भन्नु भएको छ। त्यसले के प्रष्ट पार्दछ भने माछाको सम्भावना राम्रो छ। माछाबाट पनि देशलाई आत्मनिर्भर बनाउन सहयोग मिल्छ। त्यसकारण नेपाल सरकारलाई प्रशासनिक भार नपर्ने गरी मत्स्य सेवालाई स्वायत्त बनाउनका लागि आग्रह गरिरहेका छौं।

० अरु केही माग नराखी सिधै मत्स्य विकास विभाग स्थापना गर भन्नु सक्नु हुन्छ ?

मत्स्य विकास विभाग अति आवश्यक छ। यो माग हामी गर्दैछौं। यो अनावश्यक माग पनि होइन। हामी सरकारलाई कुनै पनि प्रशासनिक र आर्थिक दायित्व नबढाई स्वायत्त रुपमा विभाग सञ्चालन गर्न सक्छौं। हामीले खोजेका पहिचानको नाम विभागको होस् य नहोस् हाम्रा कुराहरू हामी आफैले माथिल्लो निकायसम्म सिधै पुर्‍याउन सक्ने वातावरण बनाइदिनु पर्छ भन्ने हो। भएन भने हामी हाम्रो पहिचानका लागि विभागको विकल्प अरु केही पनि हुन सक्दैन। **० वैकुण्ठ भण्डारी**

भूकम्पले घर छैन ! धान सुरक्षित गर्न ठाउँ छैन **तर पनि मलाई केही डर छैन ! किनकी**
अमेरिकी प्रविधिबाट नेपालमै उत्पादित तीन लेयरको PICS मैसँग छ
सम्पूर्ण किसानहरूका लागि सुरक्षित र हावा नछिर्ने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको व्याग

NAF Seeds Pvt.Ltd
Natole, lalitpur
Phone : 5538748 Fax :5534428
Website: www.nafseed.com